

Ünite 1

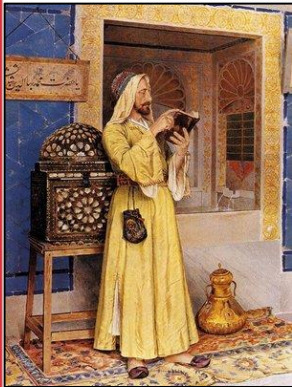
FELSEFE ve FELSEFE TARİHİ'NE GİRİŞ

Hasan ATSIZ

FELSEFE
NEDİR?

FELSEFE
“NE”
İS
YAPAR

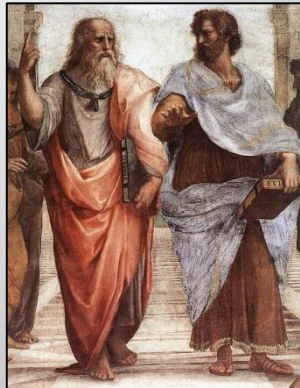

Tanımlama Problemi

İlahiyat ve Felsefe

Makale
pozitivizm & Sekülerizm

➤ **"bütün insanlar doğal olarak bilmek ister"**

➤ (merak / hayret) / «bilmediğinin farkında olmak»

➤ Felsefenin temelinde bilmediğini bilmek bilgisi yatar.

➤ Felsefe insanoğlunun ne tür bir etkinliğidir?

➤ «insan» amaç - araç

'Gündelik Hayatta Felsefe'

'Felsefenin insan hayatındaki kaçınılamazlığı'

İnsan zihninin sınır tanımayan ilgisi ve soru sormaya olan eğilimi erken yaşlarda kendini gösterir. / **Neden vazgeçer?**

Kinderfragen

Sokrates

Felsefe, daha büyük ve daha derin sorular karşısında çocukluk döneminde görülen merak ruhuna bizi yeniden döndürerek **temel sorunlara ilgimizi yeniden uyandırır.**

Bu, **amaçlı, ciddi, özenli, dikkatli** ve **yöntemli** bir biçimde düşünmek gibi güç, ama başarmamız gereken bir iştir.

Sonuçta, filozofların sorularının, çok gençken çoğumuzun sorduğu soruların daha **kusursuz**, daha **karmaşık** ve **uzmanca** biçimleri olduğu görülür genellikle:

'Felsefenin insanoğlunun muhatap olduğu soruları daha sistemli hale getirmesi'

- Yaşamın temel bir anlamı var mıdır?
- Gerçek nedir?
- Ahlakın kaynağı nedir?
- Bazı şeylerin iyi ve doğru olduğu apaçık mıdır? Yoksa değerler zamandan zamana, mekândan mekâna değişir mi?
- Sorumluluklarım varsa eğer, bunlar nelerdir?
- Bilginin imkânı ve vasfı nedir?
- Bildiğimizi nasıl biliriz?
- Kendi geleceğime şekil vermekte özgür müyüm?

**Öyleyse felsefe
sorularla başlar...**

Sokrates iki bin yıldan daha uzun bir zaman önce

"sorgulanmamış yaşam yaşanmaya değmez"

Sokrates'in benimsediği felsefe anlayışına göre,

'felsefenin sorulara yanıt vermek gibi birincil bir sorumluluğu yoktur, o daha çok yanıtları sorgulamakla sorumludur.'

➤ Günümüzde felsefe daha özel ve de daha sınırlı bir anlam kazanmıştır.

➤ ***'Evreni bir bütün olarak anlama çabası'***

Metafizik ve ilk felsefe

Bilgi & Felsefi Bilgi

Bilgi;

bilen varlıkla (*felsefe dilinde **özne** veya süje ile*) bilinmesi istenen veya bilinen varlık (*felsefe dilinde **nesne** veya obje*) arasındaki bir tür ilişkidir.

- Bu ilişkide bilen mi, yoksa bilinen mi ağır bastığı,
- Bilginin imkânı veya imkânsızlığı,
- Bilginin kaynağı, alanı, kapsamı, sınırları vb.

türünden sorular felsefenin ***bilgi teorisi*** veya ***epistemoloji*** diye adlandırılan dalının ilgi alanıdır.

Felsefe de esas olarak bir tür bilgidir, ancak özel bir tür bilgidir.

Gündelik bilgi, sağduyu bilgisi veya eski deyimle "**amiyane**" bilgidir. (haz yaşamı – toplumsal / ticaret yaşamı – Teorik Yaşam)

Bilinçli yöntemler kullanarak gündelik bilgiyi veya sağduyu bilgisini aşan iki bilgi örneği ise **bilimsel bilgi** ve **felsefi bilgi**

Bilimsel bilginin özelliği, belirli kurallar çerçevesinde düzenlenmiş doğrulanma imkânına sahip bilgiler bütünü olmasıdır.

Bu özelliğinden dolayı bilimsel bilginin **güvenilirliği**

Felsefi bilgi onu belirlemek daha zordur.

Filozofu işbaşında görmek
İslam filozoflarına göre ise felsefe;

“Eşyanın mahiyet ve hakikatini bilmek, varlığın sebebini açıklamak gayretidir.”

Kindî;
Felsefeyi “insanın gücü ölçüsünde varlığın hakikatini bilmesi” şeklinde tanımlamıştır.

Kant felsefeyi

"kendisini akla dayanan nedenlerle meşru veya haklı çıkarmak iddiasında bir zihinsel etkinlik biçimi"

olarak tanımlamıştır.

Akla dayanan nedenler den insanın her türlü deneyini, gözlemine, bunlara dayalı her türlü akıl yürütmesini ve sezgisini içine alan geniş bir nedenler grubunu anlamak gerekir.

haklı çıkarmak veya meşrulaştırmak iddiasından ise;

"herhangi bir önermeyi, bu önermeyi ileri sürmeyi mümkün kılan kanıt, temel veya gerçeklerle ortaya koyma" şeklinde anlamak gerekir.

Felsefe yapmak ne anlama gelir?

- ➔ O halde felsefeyle ilgilenen birinin filozoflar tarafından ileri sürülen çeşitli ve farklı düşünceleri, sistemleri tanıması şüphesiz belli ölçüde faydalı olmakla birlikte felsefe yapmak için asıl değildir.
- ➔ Bundan daha önemli ve verimli olacak olan, **felsefe yapmanın kendisini öğrenmektir.**
- ➔ Felsefe kelimesi Yunanca "**philo**" (sevgi) ve "**sophia**" (bilgelik) kelimelerinin yan yana gelmesiyle oluşmaktadır.

‘philosophia’ iki ayrı sözcükten oluşur:

“Philio” sevgi anlamına gelir.

“sophia” ise, “bilgelik” ya da genel olarak “bilgi” demektir.

“philosophia”, bilgi ve **bilgelik sevgisi**,

“Philosophos (filozof) da, “bilgeliği seven”, “bilgiyi arayan ve ona ulaşmak isteyen kişi”

Bilgelik, Sokrates'in, uğruna ölümü göze aldığı bilgidir.

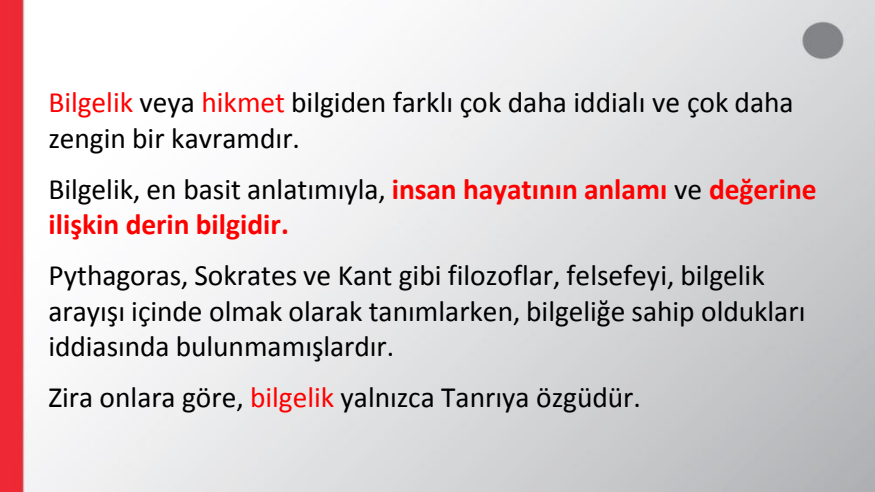
Çekim yasası ve düzen delili (bilgi – bilgelik)

Felsefe, daima yolda olmaktır. >>

- Kant ; “Öğrenilebilecek felsefe yoktur,
Ancak felsefe yapmak öğrenilebilir.”
- Jasper; amaç sonuca ulaşmış olmak
değil “felsefe daima yolda olmaktır”
- Bu yüzden **bilgelik** ve **bilgelik sevgisi** arasında ayırım yapar.

Buna bağlı olarak felsefede **yeni ve özgün bir felsefi sorunu** ortaya atmanın, en aşağı bir felsefi soruna yeni bir cevap vermek kadar değerli olduğundan söz edilebilir.

Bilgelik veya **hikmet** bilgiden farklı çok daha iddialı ve çok daha zengin bir kavramdır.

Bilgelik, en basit anlatımıyla, **insan hayatının anlamı** ve **değerine ilişkin derin bilgidir.**

Pythagoras, Sokrates ve Kant gibi filozoflar, felsefeyi, bilgelik arayışı içinde olmak olarak tanımlarken, bilgeliğe sahip oldukları iddiasında bulunmamışlardır.

Zira onlara göre, **bilgelik** yalnızca Tanrıya özgüdür.

Felsefi Düşüncenin Özellikleri Nelerdir?

- Felsefi düşünce **eleştirel** bir düşüncedir.
- Felsefenin bilginin bilgisi veya **refleksif** bir düşünce faaliyeti
- Felsefi düşüncenin bir diğer özelliği, bilimsel düşünce ile ortak olarak paylaştığı **kavram ve soyutlamalar** kullanması ve bunların yardımıyla **ilkeler** ve **yasalar** ortaya atmasıdır.

(genelleyici veya ortak sonuçlara varmak isteyen yönü)

● **çözümleyici** (analitik) / **kurucu** (sentetik)

Sofistler, Hume, Viyana çevresi

Platon, Aristoteles, İbn-i Sina, Hegel

Olguların ardından **değerle** ilgilenmesi / olgular • bilim

Ahlâk felsefesi (*etik*)

Sanat felsefesi (*estetik*)

SANAT
FELSEFESİ

Buradan felsefenin bilimin ele almadığı iyi veya kötü, güzel veya çirkin gibi değerleri ele alan ve genel olarak "**değerler felsefesi**" veya "**axiology**" adıyla adlandırılan disiplininin kaynağı ve varlık gerekçesi ortaya çıkmaktadır.

Bu iki kavram çiftinden birincisi "**ahlâk felsefesi**"nin (*etik*), diğeri ise "**sanat felsefesi**"nin (*estetik*) özel ilgi alanıdır.

Felsefenin Belli Başlı Disiplinleri

- Bilgi teorisi / Bilgi felsefesi (**Epistemoloji**)
- Varlık felsefesi (**Ontoloji**)
- Ahlâk felsefesi (**Etik**)
- Sanat felsefesi (**Estetik**)
- Siyaset felsefesi
- Din felsefesi

Felsefe ve diğer disiplinler

- **Felsefe-Bilim ilişkisi**
- ***Ortak Özellikler***
 - Her ikisi de genel olarak **akıl** adına konuşurlar ve kendilerini akla dayanan gerçeklerle haklı kılmaya çalışırlar
 - Her ikisi de kavram ve soyutlamalar kullanarak **ilke ve yasalara** varmak isterler, genellemeler yaparlar
 - Her ikisi de **neden-sonuç** ilişkilerini kullanırlar

Farklılıklar

- Bilimin kavram ve soyutlamaları felsefeninkilere göre daha **az geneldir** ve özel alanları konu alır.
- Felsefenin hem **olguları** hem de **değerleri** ele almasına karşılık bilim ancak olgularla ilgilenir.
Daha basit bir değişle bilim ele aldığı konular üzerinde iyi, kötü, doğru, yanlış, haklı, haksız vb. türünden değer hükümleri veremez, onlara erekler, idealler, anlamlar yükleyemez.
- Bilimin önermelerinin **doğrulanabilme**lerine (tahkik edilme, verification) karşılık felsefenin önermeleri dar anlamda doğrulanamazlar.

- Bilimsel araştırmanın yöntem ve usullerine karşı Felsefenin filozof tarafından bile üzerinde uzlaşılan belli ve ***standart bir araştırma, düşünme yöntemi belli değildir.***
- Bilime dayanarak bilimin uygulaması olan **teknolojiler oluşturabilmesine** karşılık felsefede yine böyle **bir imkân mevcut değildir.**

Felsefe bir düşünme (nazar, theoria) eylemdir. (amel, praksis), bir yapma, meydana getirme (sanat, tekhne) değildir.

Dolayısıyla ondan bilimden olduğu gibi bir tekniğin, teknolojinin, sanatın, sanayinin çıkması mümkün değildir.

● Felsefe-Din İlişkisi

- **Dinsel** denebilecek **bilgi** ile bilimsel veya **felsefi bilgi** arasında gerek kaynakları, gerek ereklere, gerekse yapıları bakımından büyük farklılıklar vardır.
- **İnanma** ve **bilme** arasında ise apaçık bir farklılık vardır.
- Bilinen bir şeye inanılmaz, o şey yalnızca bilinir.
- **Bilmek iman etmenin** yerini tutabil mi?

● **Felsefe-Sanat İlişkisi**

- Sanatçının ilgilendiği bilgi ne tür bir bilgidir, daha doğrusu o bir bilgi midir?
- Acaba sanatçı anlaşılabilir bir şekilde icrasını gerçekleştirdiğinde, muhatabının zihinde nasıl bir anlama olayı gerçekleşmektedir?
- Sanat yapıtı bilimden ve hatta felsefeden farklı olarak varlık hakkında bize bir şey söyleyebilmekte midir?
- Sanatçının kullandığı dil, felsefe ve bilimin dilinden hangi açılardan ayrılmaktadır?
- Bu ve beraberinde gelen sorular felsefe ve sanat arasındaki ilişkinin keşfedilmesine ve sürekli taze tutulmasına olanak sağlamaktadır.

Felsefe ne işe yarar?

Öncelikle yarar kavramı nedir?

Sadece pratik hayatta sağlanan fayda mıdır?

Felsefe ve felsefi düşüncenin, İslam düşünce geleneği içindeki seyri ve günümüz İslam algısı

Araştırılmayan, incelenmeyen, üzerinde düşünülmeyen bir hayat, yaşamaya değmez

Niçin Felsefe Tarihi?

- ✓ Felsefe **problemlerinin anlamını kavrayabilmek**, bu problemlerin tarihini izlemeyi gerektirir. (**kronoloji**)
- ✓ Felsefe problemleri tarihi akışları içinde dikkate alınır. Böylece onların **birbirine ne kadar bağlı olduğunu**, birinin ötekilerden nasıl çıktığını görmek mümkün olur.
- ✓ Yığılarak ilerleyen (**Kümülatif**) : Bir zincirin halkaları gibi sonraki bilgiler kendinden önceki bilgilere eklenir, birbirinden kopuk olarak anlaşılmaları mümkün değildir. (**İbn-i Rüşd →Farabi→Kindî→Aristoteles**)
- ✓ Felsefe tarihi bize **bağımsız bilimlerin** felsefe çerçevesi içinde nasıl oluştuğunu ve sonradan felsefeden ayrılarak nasıl bağımsız bir disiplin oluşturduğunu gösterir.

«Felsefe» acaba ne zaman ve nerede başlamıştır?

Başlangıç Tartışmaları

Felsefenin kaynağı hakkındaki görüşleri **üç** başlık altında toplamak mümkündür.

Başlangıç Tartışmaları

1. Felsefenin, tamamen bir milletin, yani **Eski Yunan**'ın ürünü olduğu şeklindeki görüştür. (**İyonya Mucizesi**)
2. Felsefe de dahil olmak üzere hiçbir ilim ve medeniyetin tamamen, **herhangi bir milletin ürünü olmayıp**, bütün milletlerin katkısının bulunduğunu savunan görüştür. (**Ortak Miras**)
3. Felsefenin **İlahî kaynaklı** olduğu şeklindeki görüştür.

1- Yunan Mucizesi / İyonya

Hint kültürünün, çok derin düşünceleri saklayan **Upanişadlar'**ı bile, sıkı sıkıya dine bağlıdırlar.

- Elealılarda Hint,
- Pythagorasçılarda Çin,
- Herakleitos'da Pers,
- Empledokles'de Mısır
- Anaxagoras'da Yahudi

inançlarına ait etkilerin bulunduğu (Macit Gökberk)

2- Ortak Miras

Hilmi Ziya Ülken / Tercüme faaliyetleri

● Felsefenin “Ön Asya Kökenli” Olduğu Görüşü (Alfred Weber)

İyonya'nın coğrafi konumu ve Mısır – Babil etkisi

Tales; Babil'den astronomi - Mısır'lı rahiplerden geometri vs

● Felsefenin “Hindistan Kökenli” Olduğunu Savunanlar (Voltaire)

Hintliler ▶ Kaldeliler ▶ Mısırlılar ▶ Yunanlılar

Farabî, Keldanîler, onlardan da sırasıyla Mısır, Yunan, Süryanî ve Araplara

● Felsefenin “İran Kökenli” Olduğunu Savunanlar / İskender

Mısır ve Yunanlı alimler, İran'a kadar gelerek Mobadan denilen Zerdüşť din adamlarından ders almaları

3- Felsefenin “İlahî Kökenli” Olduğunu Savunanlar

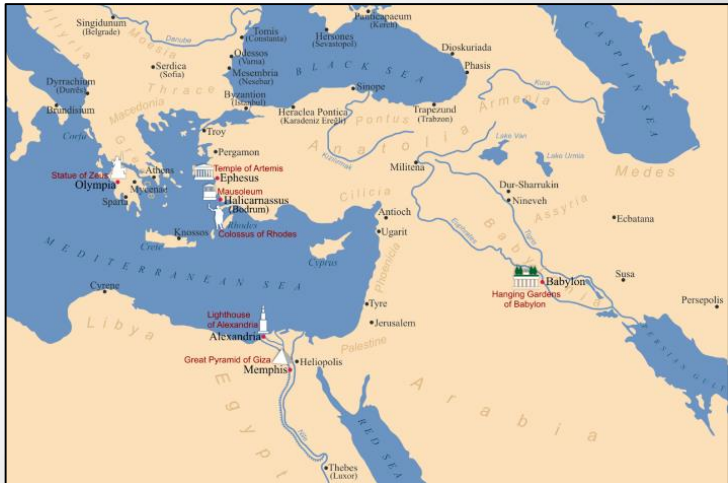
Bu görüş, bazı Yahudi ve Müslüman filozoflar tarafından dile getirilmiştir.

Felsefenin ilk olarak insanlara aktarılması rolü **Peygamberlerle** gerçekleşmiştir.

İskenderiye’li Numenius’a göre, Platon’un görüşleri tamamen Tevrat’tan alınmadır.

Bu sebeple de Platon, aslında onlara göre Grekçe konuşan bir Musa’dır.

Musa – Davud- Şit peygamberler / İdris - Hermes

Singidunum (Belgrade)

Dyrrachium (Durrës)

Statue of Zeus
Olympia

Athens

Mycenae

Sparta

Cyrene

Serdica (Sofia)

Odessos (Varna)

Mesembria (Nesebar)

Byzantium (Istanbul)

Troy

Pergamon

Temple of Artemis
Ephesus

Mausoleum
Halicarnassus (Bodrum)

Rhodes
Colossus of Rhodes

Knossos

Cyprus

Lighthouse of Alexandria

Alexandria

Great Pyramid of Giza

Memphis

Heliopolis

Thebes (Luxor)

Heraclea Pontica (Karadeniz Ereğli)

Anatolia

Cilicia

Militena

Antioch

Ugarit

Phoenicia

Tyre

Jerusalem

Palestine

Arabia

Armenia

Babylonia

Assyria

Medes

Persepolis

Panticapaeum (Kerch)

Herones (Sevastopol)

Dioskuriada

Phasis

Sinope

Trapezund (Trabzon)

Lake Van

Lake Urmia

Dur-Sharrukin

Nineveh

Ecbatana

Susa

Babylon

Hanging Gardens of Babylon

Susa

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

Medes

Persepolis

Armenia

Assyria

TEŞEKKÜRLER